

BİR YAZMADAN HAREKETLE BÂKÎ'NİN YAYIMLANMAMIŞ ŞİİRLERİ

*Beyhan KESİK**

ÖZET

Divan edebiyatının en büyük ve şöhreti en yaygın şairlerinden biri olan Bâkî'nin en önemli eseri Divan'ıdır. Divan'ın Türkiye ve Avrupa kütüphanelerinde yüzden fazla yazma nüshası bulunmaktadır. Şair hayatta iken yazılmış yazma nüsha sayısı ise on beştir. Bu on beş nüsha içinde yer alıp almadığını tespit edemediğimiz bir yazma da Kastamonu İl Halk Kütüphanesi'nde 37 Hk 2735 arşiv numarası ile kayıtlıdır. Eksik ve dağınık olan bu nüshada Bâkî'nin mevcut basılı divanlarında yer almayan 8 gazel ve 39 beyit bulunmaktadır. Ayrıca yazmanın sonuna ekli mecmua-i eş'ar içinde şairin basılı divanlarında yer almayan bir gazel daha bulunmaktadır.

Bu çalışmayla Bâkî'nin basılı divanlarında yer almayan 9 gazel (1'i eksik) ve 39 beyit gün yüzüne çıkarılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Bâkî, yazma, basılı divan, mecmua, gazel, beyit.

BAKİ'S UNPUBLISHED POEMS FROM THE POINT OF A MANUSCRIPT

ABSTRACT

One of the most famous and greatest poets of Ottoman literature is Baki and his most important piece is Divan. More than a hundred manuscript copies of the Divan are available in Turkish and European libraries. The number of written manuscript copies, when poet was alive, is fifteen. The another manuscript copy, about which we do not know whether it is one of the fifteen copies or not, is registered with the archive number 37 Hk 2735 in Kastomonu Public Library. In this missing and scattered copy, there are Baki's 8 ghazals and 39 couplets which are not available in current printed copies of divans. Furthermore, the poet's another ghazal, not existed in his printed divans, is present at mecmua-i eş'ar (poems magazine) attached to the end of the manuscript.

With this study, Baki's 9 Ghazals (one of them is missing.) and 39 couplets, which are not included in printed Divan, will be revealed.

Key Words: Baki, manuscript copy, printed Divan, magazines, ghazal, couplet.

* Doç. Dr. Giresun Ü. Fen-Ed. Fak. Türk Dili ve Ed. Böl. El-mek: b_kesik@hotmail.com

Giriş

Bâkî, Divan edebiyatının en büyük ve şöhreti en yaygın şairlerinden biridir. Devrinde “sultanü’ş-şu‘ara” olarak anılan şairin şöhreti ve eserleri Anadolu ve Rumeli’yi aşarak Azerbaycan’a, İran’a, Irak’a, Hicaz’a ve Hint sarayına kadar ulaşmıştır. Manzum ve mensur eserleri bulunan şairin en önemli eseri Divanı’dır. “Bâkî, divanını, ilk defa Kanunî Sultan Süleyman’ın isteğiyle onun sağlığında tertip etmiştir. Daha sonra yazdığı yeni şiirleri de ilave edilerek değişik tarihlerde divanın yeni ve farklı tertipleri ortaya konulmuştur.”¹

“Bâkî Divanı’nın Türkiye ve Avrupa kütüphanelerindeki yazma nüshaları yaklaşık olarak 100’ü bulmaktadır.”² Haluk İpekten’e göre Bâkî Divanı’nın şair hayatta iken yazılmış 15 yazma nüshası ele geçmiştir. Bunlardan en eski tarihli olanları hicrî 980 (İstanbul Üni. Ktp. TY 3864), 990 (İstanbul Üni. Ktp. TY 2853), 996 (Süleymaniye Ktp. Esat Efendi 2610 ve Çorum Fevzi Paşa Ktp. 2158), 1000 (İstanbul Üni. Ktp. TY 1969 ve Atatürk Üni. Ktp. Ağâh Sırrı Levend 9) yıllarında yazılmış yazmalardır.³ İpekten, diğer on yazma hakkında bilgi vermemektedir. Biz de şair hayatta iken yazılmış ve çoğu yaprağı eksik ve dağınık bir Bâkî Divanı tespit ettik. Fakat bu yazmanın Haluk İpekten’in bahsettiği yazmaların içinde olup olmadığı hususunda bilgi sahibi değiliz.

Tespit ettiğimiz yazma, 37 Hk 2735 arşiv numarası ile Kastamonu İl Halk Kütüphanesi’nde bulunmaktadır ve tavsifi şu şekildedir:

Baş: Hengâm-ı şeb ki küngüre-i çaşr-ı âsmân
Zeyn olmuş idi şu‘lelenüp şem‘-i ahterân

Son: Nâ-geh görünce pertev-i ruhsâr-ı Aşmedi
Bî-ihtiyâr zâhidüñ imâni gevredî

Eser adı: Divan

Yazar adı: Bâkî, Abdü’l-Bâkî Mahmûd

İstinsah tarihi: Cemâziye’l-evvel 1002(Miladî 1594)’dir.

İstinsah kodu: تمت ماہ جازي الاول سنه اثني و الف ١٠٠٢

Eserin müstensihisi: -

Yaprak 67, ölçü 205x125, satır 25, yazı ta‘lik, kâğıt türü abadîdir. Baş tarafta “Dîvânçe-i Bâkî Efendi-Bâkî ‘ Abdü’l-Bâkî Maḥmûd” yazılıdır. 14b ve 15a’da sayfa kenarında Revânî’ye ait olan; ama silik durumda manzumeler vardır.

65a’da Abdullah mührü basılıdır.

Yazma oldukça fazla tahribata uğramıştır. Yaprakların çoğu eksiktir. Muhtemelen kaybolmuştur. Şirazesî dağınıktır. Bu yüzden yapraklar bilinçsiz ellerde, belirli bir düzen takip edilmeden, gelişigüzel bir şekilde birleştirilmiştir. Mesela, son yaprak 22a ile birleştirilmiş ve böylelikle 67b’de olması gereken istinsah kodu 21b’de yer almıştır. “Sünbül” redifli kasidenin ilk 43 beyti 11a ve 11b’de yer alırken 44, 45, 46 ve 47. beyitleri ise 55a’da yer almaktadır. 12a ise “Süm-i esbine ruḥ süren o şehûñ /Arşa-i dehrde oldı fêrzâne” beytiyle başlamaktadır. Bu beyit yazmada, aynı zamanda gazeliyat bölümünün de ilk beyti olmuştur. Bunun da Sabahattin Küçük tarafından hazırlanan Bâkî Divanı’nda 471 numaralı gazelin⁴ 5. beyti olduğu göz önünde bulundurulursa yazmadaki karışıklık ve dağınıklık daha iyi anlaşılabilir olur. Yine 13a’da yer alan

¹ Mehmet Çavuşoğlu, “Bâkî” TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1991, C. 4, s. 540-541.

² Sabahattin Küçük, **Bâkî ve Divanı’ndan Seçmeler**, KB Yayınları, Ankara, 2002, s. 36.

³ Haluk İpekten, **Bâkî (Hayatı-Sanatı-Eserleri)**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2004, s. 36, dipnot 42.

⁴ Bkz. Sabahattin Küçük, **Bâkî Dîvânı (Tenkîtlî Basım)**, TDK Yayınları, Ankara, 1994, s. 393.

408 numaralı gazelin⁵ son iki beyti yazılmazken 13a ise 458 numaralı gazelin⁶ makta beyti ile başlamaktadır. 126. gazelin⁷ ilk üç beyti 67b'de iken son iki beyti 50a'dadır. Bu karışıklık ve dağınıklık yazmanın tamamına sirayet etmiştir.

İçerisinde 18 kaside (1'i eksik), 329 gazel (1'i eksik), 5 musammat (1'i eksik), 10 kıt'a, 21 matla ve 16 Farsça şiir bulunmaktadır.

Gazellerden 8'i mevcut basılı Bâkî divanlarında⁸ yoktur. Ayrıca bu divanlarda yer almayan beyitler de vardır. Beyit sayıları farklı olan manzumelerden 1'i kaside ve 24'ü gazeldir. Şairin yine basılı divanlarında yer almayan 1 gazel de yazmanın sonuna ekli otuz beş yapraklı mecmua'-i eş'âr⁹ içinde bulunmaktadır. Böylelikle şairin mevcut basılı divanlarında yer almayan 9 gazel (1'i eksik) ve 39 beyit tespit etmiş bulunmaktayız.

Bu şiirlerin kesin olarak Bâkî'ye ait olup olamayacağı daha kapsamlı bir çalışmanın konusu olacağından bu gibi değerlendirmelere yer vermedik.

Metinde tahrip olup da okunamayan kelimeleri "...” şeklinde ifade ettik. Yine metin içinde vezin ve anlam eksikliğini tamamlamak için ilave ettiğimiz ekleri ve kelimeleri köşeli parantez ([]) içinde gösterdik. Aynı gerekçe ile müdahale ettiğimiz, çıkardığımız hece ve kelimeleri de dipnotta belirttik.

Bu şiirler iki başlık altında şu şekildedir:

1. Bâkî'nin Basılı Divanlarında Bulunmayan Gazeller

1

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün
(33/b)

1. Bu âdemlik midür ey perî-i ra' nâ rakîb-i seg
Saña hem-râh olup her dem yanußda ola nerden yeg
2. Çözilse perçemüñ tuğı gelürler ' asker-i hûbân
Melâhat kişverinde hağ budur nâz ile begsün beg
3. Eger dirseñ tülû' itdi diyü ol mâh-ı enver
Ser-i zülfüñde bir kez şeb-külâhuñ eg
4. Belâ bezminde cismüm çeng olupdur n'eyleyin bilmem
Şadâ virür tenümde nağme-i evtârveş her reg
5. Elüñ olmazsa Bâkî degme bir derd ile ey hûnî
Dehân-ı zağmına engüşt-i şemşir gele bârî deg

⁵ Bkz. Sabahattin Küçük, a.g.e., s. 352.

⁶ Bkz. Sabahattin Küçük, a.g.e., s. 384.

⁷ Bkz. Sabahattin Küçük, a.g.e., s. 179.

⁸ Rudolf Dvorak, *Bâkî's Divân-Ghazalijât*, C. I, Leiden 1908, C. II, Leiden 1911, 666 sayfa; Sadettin Nüzhet Ergun, *Baki Hayatı ve Şiirleri*, Cilt 1, Sühulet Yurdu Yayınları, İstanbul, 1935; Sabahattin Küçük, *Bâkî Divânı* (Tenkitli Basım), TDK Yayınları, Ankara, 1994, XVI+472 sayfa.

⁹ Yazmanın sonuna ekli otuz beş yapraklı mecmua'-i eş'âr içinde sırası ile Rûhî, Âlî, Fuzûlî, Bâkî, Hâtemî, Neylî, Necâtî, Makâlî, Gedâyî, İshâk, Nükâtî, Gaflatî, Visâlî, Nihâlî, Ubeydî, Figânî, Mollâ Câmi, Şevket, Zâtî, Celâlî, Selimî, Nev'î, Neslî, Yahyâ, Hüdâyî, Bezmî Çelebi, Beyâzî ve Mahmûd Paşa'dan muhtelif şiirler bulunmaktadır.

2¹⁰

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün
(Fā' ilātün) (Fa' lün)

(46b)

1. Yoğ yire Şanma gnl bse-i cnn alınur
Nağd-i cna alınursa şatı erzn alınur
2. 'Arz-ı hsn itse kaçn cme-i al ile nigr
Gl-i ra' n utanur¹¹ lle-i nu' mn alınur
3. 'AŐř sultnınuń ordusına girdm grdm
Niçe baŐlar satılır cn virilr cn alınur
4. sitanumda Zleyh klum olsun diyicek
Ėacletinden kızarup Ysuf-ı Ken'n alınur
5. Bde ttduğda beni knumı dkdi tguń
Nitekim demi kn ttsa o dem kn alınur
6. Kmet-i yri koçup leblerini bs idicek
Serv baŐını Őalar gnce-i Ėandn alınur
7. l idp dyim per la' l-i leb-i yri kdeĖ
Bezm-i meyde grp ol Ėlini yrn alınur
8. Bk bendeń leb [] dendnuńı vaŐ itdkçe
Bağrı drrń delinr la' l ile mercn alınur

¹⁰ Bu gazel Amasya İl Halk Ktphanesi'nde 05 Ba 1756 arşiv numarası ile kayıtlı Mecmua-i EŐ'r ve Fevid'de 'Ulvi mahlasıyla beş beyit hlinde yer almaktadır. Fakat bu gazel, İsmail Çetin tarafından hazırlanan "**Ulvi-Hayati, Edebi Şahsiyeti ve Divanı'nın Tenkitli Metni**, Fırat niversitesi Sosyal Bilimler Enstits Yayınlanmamış Yksek Lisans Tezi, Elazığ, 1992." ile Ali Nihad Tarlan tarafından hazırlanan "**Şiir Mecmualarında XVI ve XVII. Asır Divan Şiiri, Ulvi-Me'li-Nihnî-Feyzi-Ktib**, İstanbul niversitesi Edebiyat Fakltesi Yayınları, İstanbul, 1948." adlı çalıŐmalarda yer almamaktadır:

1. Yoğ yire Şanma gnl bse-i cnn alınur
Nağd-i cna alınursa şatı erzn alınur
2. 'AŐř sultnınuń ordusına girdm grdm
Niçe baŐlar satılır cn virilr cn alınur
3. sitanumda Zleyh klum olsun diyicek
Ėacletinden kızarup Ysuf-ı Ken'n alınur
4. Bde ttduğda beni knumı dkdi tguń
Nitekim demi kn ttsa o dem kn alınur
5. 'Ulvi bendeń leb  dendnuńı vaŐ eyleyicek
Bağrı drrń delinr la' l ile mercn alınur

¹¹ Metinde "utanur" metinde "utınır" Şeklinde yazılmış.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/1 Winter 2012

3

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

(47/a) Baş taraf eksik

1. Giceyle şubha-dek pervânesinüñ döndürür başın
Meger şem' -i şeb-ârâda mücerreb bir du' â vardır
2. Hârîm-i şuffe-i mey-hânenüñ de zevki var ammâ
Hâbîbüñ Ka' be-i küyında başka bir şafâ vardır
3. Hevâ-yı kıadd-i cânân ile bir yirde karar itmez
Ki Bâkîveş meger servüñ de başında hevâ vardır

4

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

(47/b)

1. Zülfüñ aňsam micmer-i ten misk ü ' anberden tolar
La' lüñ emsem küze-i dil âb-ı sükkerden tolar
2. Her seher la' lîn-ıtabakla zer-nişân eyler saña
Eşk-i çeşmüm gibi gül kim jâle-i terden tolar
3. Dâne-i eşkümler pürdür çihre-i zerdüm benüm
Er çerâğıdur dem-â-dem sîm ile zerden tolar
4. Bezm-i gâmda câm-ı la' l-i dil-beri yâd eylesem
Sâğar-ı çeşmüm mey-i yâkût-ı aħmerden tolar
5. Başuma odlar yakarsa tañ mı efkâr-ı ğaıuñ
Kubbe-i gerdün zalâm-ı şebde aħterden tolar
6. Bâkî kim vaş eyleye dendânuñ ile la' lüñi
Hoğkaveş anuñ dehâñı dürr ü gevherden tolar

5

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

(53b)

1. Dehâñı mîve-i terdür o nahlüñ bir zamân olmaz
Ğıdâsı rûħdur ey dil bilürsün râygân olmaz
2. ' Adem mülkini gözler dil viren yârüñ miyânına
Leb-i la' line meyl idende ğöd nâm [u] nişân olmaz
3. Sorılmaz kana kana içse kanum çeşm-i ğün-rîzünüñ
Tarîķ-i ' aşķdur bunda efendi kana kan olmaz
4. ' Aceb mi kâkül-i dil-dâra ' aşķum âşikâr olsa
Meşeldür bu dimişler büy-ı müşğ-i ter nihân olmaz

Turkish Studies

5. Hevāyīdür qarār itmez anuñ-çün çeşm-i şeh-bāzum
Hümādur ol perī-peyker hümāya āşiyān olmaz
6. Ruḥ-ı cānāna ḥaṭ gelmiş bahārına ḥazān ırmış
Egerçi gülşen-i cennetde ḥār ile ḥazān olmaz
7. Görüp ol māhı maḥv olsa güzeller ṭañ mıdur Bākī
Kevākib pertev-i şems-i münīr ile ‘ayān olmaz

6

Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilün
(Fā‘ ilātün) (Fa‘ lün)

(64/a)

1. Şordı emdüñ mi diyü la‘ lini itdüm inkār
Ben utandum şorayın sen viresün didi nigār
2. Zülf-i ḥam-geştesine ṭaḫılur ol lāle-ruḥuñ
Görelim kim ola çengel çiçegin zülf-i nigār
3. Būse-i la‘ line cān naḫdini vir fevt itme
Bu meşeldür ki ölüm yiridür ey dil bāzār
4. Būse-i la‘ lūñe cān ile ḥarīdār oldum
Az ise de çoğa ṭut ey şeh-i ‘ālī-miḫdār
5. Şafrını çekdi nezāketle anuñ ‘ārifler
Yazılı ‘āşık imiş dil-bere Bākī dīnār

7

Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün

(64/a)

1. Firāk-ı zülf [ü] perçemüñle ey tiryāk-leb her-bār
Yılan şoḫmış gibi feryād idermiş dāyimā aḡyār
2. Ruḥ-ı cānānı ögmek istedükçe düşmen-i bed-ḥū
Hele ‘ömri çoḡ olsun aña yüz virmez o gül-ruḥ-sār
3. Anı bir kez içenler yimedi dünya ḡamın ḫaṭ‘ ā
Güzel belden çıkar āb-ı revāndur ḫaṇçer-i dil-dār
4. Yaluñ yüzlü güzel bir sāmīridür şem‘ -i bezm-ārā
Ki şarınmış yaluñ ḫat başına nārencī bir destār
5. Anı sen jāle düşmiş berg-i sūsen şanma gül-şende
Olupdur ol şeh ey[ā] Bākī ol bir tūḡ-ı cevher-dār

Turkish Studies

8

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

(64/a)

1. Sînemi pür-pâre idüp hañçer-i müjgân-ı yâr
Ağız açup yâreler yir yir didiler ÷an-ı yâr

2. Tîr-i yâri kıandasın diyü ararken yâremüñ
La' l [ü] yâkût ile tıtdı ağızını peykân-ı yâr

(64/b)

3. Yâreler şanmañ 'uyünumdur ki nâzır oldılar
Hâlümü görsün diyü şol nergis-i mestân-ı yâr

4. İki biçmişdür ğazâl-i çeşm-i cânânı görüñ
Bir 'aceb hünî güzeldür ğamze-i fettân-ı yâr

5. Bâkıyâ başsa ayağın yüzüme bir kez gelüp
Cân virüp yolında olurdum o dem kıurbân-ı yâr

9¹²

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

1. Kıapuñda 'aşıkâ zillet rakıbe haylî 'izzet var
Bugün zılm itme dünyâda begüm yarın kıyâmet var

2. Murâdum olmadın 'id-i vişâl-i yâre irmekde
Anuñ-çün künc-i ğamda rûze-i hicrâna niyyet var

3. Ğam-ı Leylâ ile Mecnün-şifat 'uzlet idelden dil
Beyâbân-ı ğam-ı 'aşkıñda vahşilerde ülfet var

4. Şehâ bezm-i şafâda câm-ı Cemle 'ayş idüp var ol
Bize mihrüñle iklîm-i 'ademden yana rıhlet var

5. Geçelden ârzü-yı devlet-i dehr-i denîden dil
Kânâ' atle olup hoş-hâl Bâkî istirâhat var

2. Bâkî'nin Basılı Divanlarında Bulunmayan Beyitler

K. 8¹³

(45-a)

14. İşiği tozına yüz sürmek için rûzgâr ile
Ne tozlar kıopara ehl-i nazar ol âsitân üzre

¹² Bu gazel yazmanın sonundaki mecmua-i eş'ârın 7a yaprağındadır.

¹³ Manzume numaraları Sabahattin Küçük tarafından hazırlanan Bâkî Dîvânı'ndaki tertibe göre, beyit numaraları ise çalışılan yazmadaki sıraya göre verildi. "K." Kaside ve "G." de gazel için kullanıldı.

15. Murāduñ ey şeh-i ‘ālem ser-i haşm ise gam çekme
Hemān göz sür havāle eyle ol kārī-sinān üzre
16. ‘Acem şāhı gözin için yüz ursun hāk-i pāyine
Şaķınsun ğayri toprak sürmesinden İşfahān üzre

G. 428

(12-a)

4. Būs-ı dehān-ı yāre tolaşur diyü müdām
Hānçer çeker şūrāhī gelüp sāğar üstine
5. Her-dem nesīm-i la‘l-i şafā-baĥşı ol mehüñ
Şirīnlük okur umaruz sükker üstine

G. 421

(12-b)

6. Cevrine anuñ taĥammül idemezsun kōrkarın
Ey gönül baş urma gel yārūñ işigi taşına

G. 472

(13-a)

5. Çeşm-i nem-nāki şişüp ĥaylī hevālanmış yine
Var ise nesne toķınmışdur ĥabābuñ ‘aynına

G. 486

(16-a)

4. [Bir] eldedür güli ne kâdar olsa hāk-sār
Zirā ki yirdeki yüz efendi başılmadı
5. Görđi silinmiş aķçeyi geçmez o sīm-ten
Naķd-i sirişk-i çeşm-i terüm geçdi silmedi

G. 464

(13-a)

6. Hālķa-i zikre girüp dün gice nāzūklük ile
‘Arz-ı ĥüsn eyledi hālķa o perī dōne dōne

G. 427

(13-b)

5. Germ-ābe şoyup koynına koymazdı o şāhı
Ĥalvetde aña eylemese ‘arz-ı ĥazīne
6. Uĝurlamasa bŷy-ı ‘abīr-i ĥaṭ u ĥālŷñ
Gizlenmez idi misk-i Ĥoten nāfe-i Çīne

G. 530

(17-a)

8. Felekde zŷhre-‘ işret māh-ta‘ lāt bir melek görđüm
Bir elde sāz-ı cān-sŷzı bir elde tīĝ-ı dil-dŷzı

Turkish Studies

G. 355

(23-b)

7. Ey keman-ebrû senüñ peykân-ı tîrûñ var iken
Zaḥmuma her-giz benüm bir ğayrî merhem gelmesün
8. Varduğumca kûyına ol âfitâbuñ seyrine
Özge ağıyâr istemem ardumca sâyem gelmesün

G. 385

(24-a)

5. Zevrağ-ı meyle kenâr eyle o yâri yalıda
Mâyilem ben leb-i deryâda kenârı severin

G. 405

(25-b)

3. Ben böyle şafâyı n'ideyin râḫat-ı cân yok
Ey ḥ'âb-ı ecel gel elemim câna tıyurma

G. 320

(35-b)

3. Gül-i ter gibi ḥandân itdüm anı bir ḫadeḫ ile
İrüp ol ğonca-i nev-resteden ref' -i ḫicâb açdum

G. 318

(38-a)

5. Çün ḫışmla gördüm gelür bir ğamzesi biñ cân alur
Hîç söylemez bilmem nedür açılmadı ol ğonca-fem
6. Pür la' l ile peymâneler buldı şafâ kâşâneler
Oldı bugün ḫum-ḫâneler gencîne-i mülk-i 'Acem¹⁴

G. 473

(42-a)

6. El urduḫça n'ola ğisû-yı yâre
Olursa şâne-i diğeri şikeste

G. 423

(42-a)

4. Ḳaçma ey muğbeçe bizden kerem [ü] luḫf eyle
Seni seyr itmege geldük bu ḫarâb-âbâde

G. 469

(42-b)

4. Düşmezdi böyle bâde-i gül-ğûna dâyimâ
La' lüñ hevâsı olmasa cânâ ḫabâbda

¹⁴ Metinde “gencînehâ-yı” şeklinde olmasına rağmen vezin gereği bu şekilde okundu.

5. Görmek müyesser olmadı gün yüzün [ol şehün]
Hergiz efendi t̄ali' imüz yok o bābda

G. 451

(43-b)

4. Sen āfitāb-ı çarḥ-ı sa' ādet-medārsın
Düşmiş türāba mihr-i felek ibtizālde

G. 413

(43-b)

4. Ey serv-i hırām ağlamadan reşk-i ruḥuñla
Kaldı ayağı āb-ı revānuñ gil içinde

5. Şerḥ itmege feryādumı dildür ceres içre
Peykān-ı ḥadeng-i ğam-ı ğamzeñ dil içinde

G. 424

(43-b)

4. Dest-i sāķide cām-ı bāde-i nāb
Bir gül-i aldur budağında

G. 419

(45-b)

8. Gümişden dügmelerle ergavānī cāmesin yārūñ
Gören şeb-nem ḥayāl eyler nihāl-i ergavān üzre

9. Görenler yine şahrāsında bir bir dāğ-ı ḥūnünüm
Şanurlar sürḥlerdür ki düşmişdür revān üzre

G. 447

(48-b)

5. Bād [u] nesimle açılır diyü bāğda
Şaḥn-ı çemende jāle bugün düşdi ter güle

6. Zülf-i ruḥında ol şanemūñ katre-i gül-āb
Şeb-nem dūrür ki düşdi gülistānda sünbüle

G. 199

(52-b)

4. Mey-i 'aşkuñ çeken yoluñda ölmekden elem çekmez
Düşenler ḥāk-i pāy-i dil-bere mestāne incinmez

G. 213

(54-a)

7. Koynına bu şekle şāyed kerem-i yārūñ beni
Eylesün naķķaşlar mecmū' a-i cānāne naķş

G. 216

(54-b)

8. Medhūş iken lebūñle ḥaddūñde kaldı gönlüm
Başdan ayağa yanmış mestāne nāre düşmiş

Turkish Studies

9. Halkuñ kimisi 'âkîl kimi cünûna mâyil
Üftâde-dil cevâne Mecnûn nigâre düşmiş

G. 214

(54-b)

9. Bâğ-ı kûyında sirişküm jâleves döküklerüm
Açmamış hiç kimseye ol verd-i handân gizlemiş

G. 155

(65-b)

7. 'Ayân eyler saña âyîn-i bezm [ü] rezmi ey hûnî
Şol elde sâğar u şağ elde her dem hûn-feşân hânçer

G. 144

(67-a)

6. Üzerinde derilen şanma habâb-ı âbı
Câm-ı mey bir kez öpince lebûne kıan dirler

Sonuç

XVI. yüzyılın meşhur şairi Bâkî, divanını Kanûnî Sultan Süleyman'ın isteğiyle tertip etmiştir. Daha sonra yazdığı yeni şiirlerle değişik tarihlerde divanının yeni tertipleri ortaya konmuştur. Şair hayatta iken yazılmış 15 Bâkî Divanı'na tesadüf edilmiştir. Bâkî Divanı'nın yazma nüshaları yaklaşık olarak 100 civarındadır.

Şair hayatta iken yazılmış bir Bâkî Divanı yazma nüshası, Kastamonu İl Halk Kütüphanesi'nde 37 Hk 2735 arşiv numarası ile kayıtlıdır. Oldukça eksik ve dağınık olan bu yazmada, şairin daha önce basılan divanlarında yer almayan 8 gazel ve 39 beyit bulunmaktadır. Bunlara ilave olarak yazmanın sonuna eklenmiş mecmua'-i eş'âr içinde şairin basılı divanlarında bulunmayan 1 gazel daha bulunmaktadır. Böylelikle Bâkî'nin mevcut basılı divanlarında bulunmayan 9 gazel (1'i eksik) ve 39 beyit tespit edilmiştir.

Bâkî Divanı'nın yazma nüshalarının tamamı tarandıkça bu sayının daha da artması ihtimal dâhilindedir. Yine, divan sahibi birçok şairin divanlarında yer almayan şiirlerini de ihtiva eden mecmualar da tarandıkça Bâkî'ye ait veya mahlası Bâkî olan başka şiirlere de tesadüf edilebileceği kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

ÇAVUŞOĞLU Mehmet, "Bâkî" TDV İslam Ansiklopedisi C. 4, İstanbul, 1991.

ÇETİN İsmail, Ulvî-Hayatı, Edebî Şahsiyeti ve Divanı'nın Tenkitli Metni, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 1992.

Divan-Abdü'l-Bâkî Mahmûd, Kastamonu İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nu.: 37 Hk 2735.

DVORAK Rudolf, Bâkî's Dîwân-Ghazalijjât, C. I, Leiden 1908, C. II, Leiden 1911.

ERGUN Sadettin Nüzhet, Baki Hayatı ve Şiirleri, Cilt 1, Sühulet Yurdu Yayınları, İstanbul, 1935.

İPEKTEN Haluk, Bâkî (Hayatı-Sanatı-Eserleri), Akçağ Yayınları, Ankara, 2004.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/1 Winter 2012

-
- KÜÇÜK Sabahattin, Bâkî Dîvânı (Tenkitli Basım), TDK Yayınları, Ankara, 1994.
- KÜÇÜK Sabahattin, Bâkî ve Divanı'ndan Seçmeler, KB Yayınları, Ankara, 2002.
- Mecmua-i Eş'ar ve Fevâid, Amasya İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nu.: 05 Ba 1756.
- TARLAN Ali Nihad, Şiir Mecmualarında XVI ve XVII. Asır Divan Şiiri, Ulvî- Me'âlî-Nihânî-Feyzî-Kâtibî, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1948.